

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

מקץ

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת מקץ

- א ..... זאת חנוכת אחרי המשח אותו – להמשיך הארות הימים לכל השנה.....
- ג ..... נהורא מגו חשוכא – מתוך הצרה באה הטובה.....
- ד ..... בערב ילין בכי ולבוקר רינה – התגברות המצוקה סימן לישועה הקרבה ובאה.....
- ו ..... וירצוהו – ההשתדלות כמצות הבורא ולא יסמוך עליה במאומה.....
- ט ..... עד שיאכלנה באיסור יאכלנה בהיתר – הנאות קצובות משמיא ולא יפסידם עבור ההתגברות.....
- יא ..... לענוים יתן חן – השפל עצמך וינשאך המקום.....
- יב ..... אחי יוסף 'עשרה' – במעלת וחשיבות התפילה בציבור וסגולותיה.....
- טו ..... יתן לכם רחמים – המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים.....

פרשת מקץ

ביותר הדברים אמורים לעניין חנוכה, שכל תכליתו להאיר את 'חשכת' הימים הבעל"ט, וכמו שדייק הגה"ק מקאז'יגלוב זי"ע (ארץ צבי מועדים עמ' קע) מעצם שם 'חנוכה' שאינו אלא רק התחלה, וכדרך בני אדם הנכנסים לבית חדש ועושים 'חנוכת הבית', כי ודאי אין תכלית הכניסה אל הבית בשביל חגיגת חנוכת הבית... אלא העיקר הוא הישיבה בבית לאורך ימים ושנים, אלא ששמחים ב'מזמור שיר חנוכת הבית' כי הוא ההתחלה, כך גם ימי החנוכה לא ניתנו רק לשעתם, אלא 'חנוכה נותן כח בכל השנה'.

ובמו שהוכיח הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ד ליל א) מהא דאיתא בגמ' (שבת כב. לגרסת השאלות וישלח

זאת חנוכת אחרי המשה אותו - להמשיך הארות הימים לכל השנה

בתיב בפרשת חנוכת המזבח, בה קוראים בתורה ב'זאת חנוכה', 'זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו' (במדבר ז פד), ובהמשך נאמר (פסוק פח) 'זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו', ודייק הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא בליקוטי יהודה נשא עמ' ס) משינוי הלשונות, שבתחילה נאמר 'ביום המשח אותו, ולהלן כתיב 'אחרי המשח אותו', שבא הכתוב לומר, כי אין די בקבלת האורות הגדולות 'ביום חנוכת המזבח' ותו לא, אלא העיקר הוא להמשיך את השפעות הקדושות 'אחרי המשח אותו' - גם בעבור החג, שישארו אצלו לאורך ימים".

א. חותנו של הגאון רבי שלמה אייגער זצ"ל (בנו של גאון ישראל רבי עקיבא אייגער זצוק"ל) השאיר אחריו צוואה בה כתב כי הנכד הראשון מיוצאי חלציו שייקרא על שמו לאחר מותו, יזכה בסך מאה אלף רובל מתוך 'הירושה' שהותיר אחריו. ותיכף לאחר פטירתו נולד בן לגר"ש זצ"ל ונקרא שמו בישראל כשם הנפטר, אלא שלדאבון לב לא האריך התינוק ימים ונסתלק לבית עולמו, וכעבור זמן מה נולד בן לגיסו של הגר"ש וגם הוא נקרא על שם זקנו. ונתעורר דין ודברים אודות אותו סכום עצום למי הוא שייך, רבי שלמה טען כי הכסף שייך לו על פי דין, היות ובנו היה הראשון שקם על שם המת, והאב יורש את בנו, לעומתו טען גיסו, שכוונת הנפטר בצוואתו הייתה להעניק את המתנה לילד שישא את שמו לאורך ימים, וממילא אינו עובר לבן המת כי אם לבני החי. ונתעצמו בטענות ובדברים ומשלא הגיעו לעמק השווה הלכו לדון בדין תורה אצל הגאון הנודע בעל ה'חמדת שלמה', לאחר ששמע את טענות הצדדים אמר להם שברצונו להתיישב בדבר כמה ימים, ולבסוף הוציא את פסק דינו כי מי שאינו בר קיימא לא חשוב כ'זולד', והכסף יפול בחלקו של התינוק החי (ולא הסכים הגר"ש לקבל את הדברים, ואמר לו החמדת שלמה שבכוונה תחילה המתין ולא אמר את הדין מאחר שרצה לקבל תחילה חוות דעתו של הגרעק"א).

ולדין ייאמר, כי השפעות ואורות החנוכה הינם שווים פי כמה וכמה מאותם מאה אלף רובל... אך אם לא יקבע אותם אצלו שיהיו 'בר קיימא' - אין בהם שום תכלית, ויפרחו כלעומת שבאו...

ב. פעם ציווה הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע לזמר בזאת חנוכה, 'הדרן עלך מסכת חנוכה והדרך עלן מסכת חנוכה' כלומר זכינו לקיים ולסיים את מצוות חז"ל בחנוכה, ולכן תפילתנו 'הדרך עלן' היינו שיחזור האור וישפיע ויאיר עלינו (ויתפרש 'הדרן' מלשון חזרה, וכדאשכחן בש"ס טובא עירובין נב. ועוד 'הדרי בי'), שיהיו ניכרים עלינו האורות בכל ימות השנה (בית אהרן דף מה: ד"ה לזאת חנוכה).

וכך ביאר הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע בלשון התפילה (ברכות יז.) 'שתעמידנו בקרן אורה', שנרמז בזה לאותו זמן שאנו זוכים להיות 'בקרן אורה' על ידי נרות חנוכה המאירים את החשכה, שבקשתנו היא 'שתעמידנו' - שנזכה לעמוד באותה קרן אורה לאורך ימים, ליעול ולא ליפוק...

ועוד בזה, כי הנה קיי"ל בדיני תערובות איסור והיתר, שאם האיסור הוא 'מעמיד' (וכגון אם נתן חלב בעור קיבת בהמה טריפה בכדי שיהיה גבינה, והקיבה היא 'מעמידה' את החלב) אזי אפילו אם יש אלף כנגדו בהיתר - לא בטיל ונשאר באיסורו (שו"ע יו"ד סי' פז סי"א ובהג"ה), ולפי זה יש לבאר שאנו מבקשים שתעמידנו בקרן אורה, ר"ל, שקרן אור החנוכה יחדור עמוק לתוכנו עד שהוא יהא בבחינת 'מעמיד', וממילא 'לא יבטל' גם בחלוף ימי החנוכה...

וגם זה נרמז במנהג ה'דריידע"ל', אשר האדם מסובב מעט וממשיך הדריידע"ל להסתובב הרבה מאליה, כך צריך האדם 'לסובב' עצמו בימי החנוכה, ועל ידי זה 'יסתובב' הרבה כל השנה...

ג. כדברים הללו כתב גם הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תר"פ ליל ג) ודייק מלשון הגמ' (שבת כא:): 'קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה', וכלשונו 'נראה מלשון קבעום שהאורות שישראל משיגים בחנוכה יש להם קביעות ואינם

ההדלקה אלא למשך כל השנה כולה, שכשיצא מביתו (גם באמצע ימות הקיץ) יהא 'נר חנוכה' משמאל ומוזזה מימין והוא עצמו בטלית ביניהם. ומלבד דבריו כי נר חנוכה משפיע מקדושתו על הבית לכל השנה ומועיל לשמירה כמו מוזה, אזי נכלל בהם כי על האדם לקחת השפעות מנר חנוכה לכל השנה, ושלא יחזור להרגליו ולדרכיו לאחר חנוכה כאילו לא היה כלום¹.

והחכם עיניו בראשו² לאגור בקרבו בימי השובע את כל ההתעוררות העצומה שהיתה מנת חלקו בימי החנוכה ואת כל כוחות הקדושה, ומהם ישאב כוחות וחיוק זמנים טובא גם 'בימות הרעב', על ידי

ס' טו) שצריך להניח את נר חנוכה בפתח הבית משמאל 'כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומוזזה בימין, ובעל הבית בטלית מצוייצת ביניהן', ולכאורה יש להקשות שהרי באותו זמן שמדליק נר חנוכה אין נוהג מצות ציצית שהרי 'לילה לאו זמן ציצית הוא', ומה שייך לומר שנר חנוכה משמאל ובעל הבית בטלית מצוייצת. ומתרג' בזה"ל, אבל נראה כי ע"י מצות נר חנוכה נשאר הארה להפתח כמו מוזה, להיות רשימו בפתח הבית בכל השנה³, עכ"ל. וכלומר, שכשם שכל בית צריך שתהא מוזה בפתחו 'לשמירה' כך צריך שיהא בו 'רושם' נר חנוכה לכל השנה, ובה מבואר דברי הגמ' שבעה"ב עם טלית מצוייצת, כי אכן אין הכוונה לזמן

מסתלקים אחר החנוכה⁴, ומבאר טעם הדבר, כי בשבת ויו"ט יש איסור מלאכה, וממילא כששבים לימי המעשה הרי אין נמצאים באותו מקום שהגיעה אליו הארת הקדושה, ומה שאין כן חנוכה שאינו אסור במלאכה, וגם כעבור ימי החנוכה אנו עדיין באותו מקום ובאותו מצב, ובנקל יותר ניתן להשאיר את הארת החנוכה גם לאחריה.

עפ"י פירשו, שבדייקא לא תקנו חז"ל איסור מלאכה בימי החנוכה – בכדי שלא יצטרכו לעשות 'הבדלה' במוצאי חנוכה... אלא אור החנוכה ימשיך 'ללוות' אותנו בכל 'לילות טבת הארוכים' ובימי החורף והקיץ עד לחנוכה תשפ"ב... ד. 'מעשה רב' הוא אצל הרה"ק רבי שלמה מקארלין ז"ע, כאשר בשנה אחת עמדה המנורה סמוך מאד לכותל, והשחירו הנרות את הכותל, לאחר חנוכה ביקשו בני הבית לנקות את הכותל, אך הרה"ק מקארלין לא נתנם לנקות, באמרו שעדיפא ליה להשאיר את הרושם של הנרות לכל השנה כולה.

ולדין ייאמר, לא באנו לומר שיש צורך דייקא ללכלך הקירות ולהשאיר רושם בכותלי הבית, אלא העיקר שיעשה רושם עמוק בקירות הלב...

ה. בדרך צחות רמזו עפ"י דברי הגמרא (ב"ק נה.) הרואה טי"ת בחלום סימן יפה לו, כי זה האיש אשר אינו מסתפק בח' ימי החנוכה, אלא ממשיך גם ליום התשיעי ממחרת החג, אכן סימן יפה לו, ובפרט אם כה 'נדלק' באש הקודש של נר חנוכה עד שגם ב'חלום' רואה אות טי"ת ודאי וודאי שסימן יפה לו... ועוד אפשר לבאר שבאו חז"ל להורות לנו, שגם רק ה'חלום' והרצון להמשיך ליום התשיעי אף הוא לסימן יפה ייחשב, כי גדול מעלת כח הרצון עד מאוד. אך עלינו להוסיף, כי בהאי שתא, שזאת חנוכה חל בערב שבת קודש, ו'היום התשיעי' הוא שב"ק, פשיטא שכל שערי הקדושה וההשפעות שנפתחו בחנוכה עדיין הם פתוחים לרווחה, וכל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, כי לא יעלה על הדעת שבשב"ק יסגרו את השערים... וחכם לב 'ישקיע' גם בשב"ק זו לדלות מלוא חפניים ממעייני הישועה לטוב לו כל הימים.

ו. ידוע המאמר בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע לרמז בכתוב בקהלת (ב יג) 'וראיתי אני שיתרון החכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך', במשל להולך ביער עבות וימש חושך סביבותיו ואינו יודע אנה ילך, והנה לפתע רואה אש מרחוק המאירה סביבותיה, החכם משקיף ובודק באותם רגעים היכן היא 'דרך המלך' שעל ידה יצא מן הסכר, ומנצל את האור למצוא דרכו, אך הכסיל אינו משתמש באור אלא יושב בחיבוק ידיים ונהנה מהרגעים העוברים עליו באורה עד שנכבית האש, והרי הוא נשאר בדד במעמקי היער בתוך עובי האפילה. על דרך זה, כאשר אנו זוכים לימי האורה בחנוכה, החכם מנצל את האור לראות היאך 'יהלך לאור ה'" גם בשאר ימות השנה...

ובזה ביארו הא דקיי"ל (שו"ע תרעג ס"א ובהג"ה) 'כל השמנים כשרים לנר חנוכה וכו', ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר, שהנה שמן זית רומז לחכמה (וכדאיתא במנחות פה: 'מתוך שרגילין בשמן זית חכמה מצויה בהן'), ובאו בזה לעורר אותנו להיות 'חכם הרואה את הנולד' – כל ימי השנה הבעל"ט, ולדעת היאך להמשיך מהחנוכה לכל השנה.

ואילו הרה"ק מטאהש זי"ע ביאר המעלה בשמן זית, שמטבעו הוא שמשאיר רושם במקום שנמצא, והאצבעות הממששות בנר ובפתילה למען יאחזו בה האור יפה הרי הם נדבקות זה לזה מחמת השמן שנדבק בהם, ומרמז לנו שצריך להשאיר רישומא קדושה מחנוכה לכל השנה, ושחנוכה 'תידבק' לימים שלאחריה...

(דעת תבונות פ"ה בד"ה ואמנם) וזה בנה אב, שלכל עילוי שרוצה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה אין מזדמן לו הטוב אלא מתוך עומק עצה נסתרת, על כן יקרה לו קודם לבן צער. וכענין שאמרו ז"ל (ברכות ה.) 'ש'לש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתן אלא על ידי יסורים', עכ"ל. והוא נוגע לדין, איש איש בנגעו ומכאובו, דע לך, כי אין בידנו להבין דעת עליון, אבל זאת תדע, ההסתרה והייסורים הינם הקדמה לטובה, 'מכשירין' את האדם לקבל הטובה, והכל נהיה בדבר ה' בסיבה ועצה נסתרת להיטיבו באחריתו, וממילא יקבלם מתוך שמחה וטוב לבב".

שיקבל על עצמו קבלות טובות שבהם 'יקשור' את החג בעבותים, ואין הכוונה לקבלות גדולות, כי אם לקבלות קטנות דייקא" שיוכל לעמוד בהם, ובוה יתמשך עליו הקדושה והניסים והנפלאות גם כעבור ימי החג".

נהורא מגו השוכא - מתוך הצרה באה הטובה

בפרשתן (מג ו), 'למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח', ובמדרש (בר"ר צא י) אמר הקב"ה 'אני עוסק להמליך את בנו במצרים והוא אומר 'למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח'. וכתב הרמח"ל

כעין זה הגידו חסידי קמאי במנהג חצר הקודש קארלין לשתות בזאת חנוכה מין משקה העשוי מכוהל וצוקע"ר (סוכה) ושאר מיני תבלין, ונקרא בשם 'פֶּמֶשׁ' (פאמש), והוא ר"ת של 'פדעהו מרדת שחת' (איוב לג כד), ויש בזה לרמז שכשם שה'משקה' הזה מדביק ידי הנוגעים בו, כך עלינו להידבק בחנוכה, אחזתיו ולא ארפנו... ז. פעם שאל הרה"ק רבי אהרל"ע מקאזניץ זי"ע את חבורת מרעיו ובתוכם רבי אברומצ'ע שטערן ז"ל, איזה חייט תופר בחינם. אחד השיב, שהתופר בגד לעצמו הרי הוא תופר בחינם, והשני ענה לעומתו שהתופר בגד לבנו אינו עובד בעבור שכרו. עד ששאל הרה"ק את רבי אברומצ'ה ונתיירא לענות, ואמר כשם ש'מורה מוריניו' שאל, כך יענה 'מורה מוריניו'. ויען הרה"ק ואמר - החייט שאינו קושר לבסוף את חוטי התפירה הוא התופר בחינם, וכל עמלו אך לשווא, כי ללא הקשר האחרון כל החוטים נפרמים ומתקלקל כל הבגד. וביאר כוונתו לכל מועדים וזמנים אשר נתן לנו הבורא, ורבים אשר יעבדו כדת וכנכון בבוא הזמנים הנשגבים, אך אינם משכילים לשמר עבודתם, בקבלות טובות וכיו"ב.

ח. ומרומז במנהג ה'דריידעל' (סביבון) שהוא מסתובב על 'שפיץ' קטן מלמטה, וע"ז מסתובב הכל, כך על גבי קבלה קטנה זו 'תסתובב' כל השנה...

וכן אומרים משם הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע, לרמז בפך אחד של שמן, דאע"פ שהוא דבר קטן ונראה כאינו חשוב אפ"ה דייקא מזה נמשך נס חנוכה, ללמדנו מעלת 'דבר קטן'.

ובעלי הרמז רמזו במצות נר חנוכה ש'זמנה' כל עוד שלא כלה רגל מן השוק, והיינו לכחצי שעה, ללמד שאם אתה נמצא ב'שמאל' וב'פתח ביתו מבחוץ' תקבל על עצמך למשך חצי שעה... וכמובן שכל אחד ואחד לפי עניינו ומצבו.

ט. אגב אורחא, איתא בשו"ע (סי' תרע"ז ס"ד) 'הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו', והיו צדיקים מפליגים בסגולת מנהג 'שריפת הפתילות', וכמו שכתב ב'סידור רבי שבת' בשם המקובלים בזה"ל, ולאחר שדולק ליל שמיני יקח כל הפתילות יחדיו וידליקם עם השמן זית הנשאר בפכים הקטנים. וסגולתו להינצל מהריגת דם בעזר ה', עכ"ל. ורמז לדבר כי מ"ד הנרות (עם השמשים) עולה כמניין 'דם', ובכלל דבריו להינצל מכל שפיכות דמים, ושלא יצטרכו עמך בית ישראל אפילו ל'בדיקת דם', אלא נזכה לבריות גופא ונהורא מעליא בלי שום צרה ועקתא. וכך היה אומר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע בעת שריפת הפתילות ס'זאל פארברענט ווערן די גאנצע שלעכט'ס פון אידישע קינדער' - שישרף כל הרע מבני ישראל, 'רע' ברוחניות ו'רע' בגשמיות...

י. וכה ביאר הרה"ק ה'מי השילוח' זי"ע (ד"ה ויקרא) בהאמור בפרשתן שיוסף קרא את שם בנו השני אפרים - 'כי הפרני אלוקים בארץ עניי' (מא נב), כי יוסף הבין שזכה ל'הפרני אלוקים' וכל אותה גדולה רק בגלל שהיה ב'ארץ עניי' ובזכות כל מה שסבל עד עתה, על כן הודה לה' גם על הסבל והצער שהם הביאוהו לאותה טובה.

יא. דברי הדרכה נפלאים נשמעו מהגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע (הובא כלשון זה בספר 'אשכבתיה דרבי' ח"א עמ' רכ"ז) שאמר פעם לאדם שזקוק היה לחיזוק, עידוד ונחמה - אל תרבה להתעמק בבעיות העולם הזה. לי היו את כל הנתונים להישאר עם הארץ אילו הייתי שם לב לבעיות הפוקדות את האדם בעולם הזה, והמשיך ואמר, היודע אתה אלו

באר הפרשה - פרשת מקץ

היה עלול להחזירו פצוע וחבול, ונמצא שלא קיים הבטחתו דמה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא, ומאחר שלא לקה בנימין ע"י יהודה לכן הייתה רצועה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין, ועל זה היה בנימין הצדיק מצטער כל היום - מדוע לא זכיתי שגם יהודה יפליא בי מכותיו, כי אז הייתי זוכה שגם מקום המזבח יהא בחלקי... וזה נרמז ברצועה שהייתה יוצאת, כי שליח ב"ד מכה את החייבים מלקות ברצועה שבידו (מכות כב:), ועל זאת ה'רצועה' היה בנימין מצטער - שלא לקה עוד באותה רצועה, כי אילו היה לוקה עוד היה זוכה שיהא מזבח בחלקו. והדברים נשגבים, כי אין האדם יודע לכמה מעלות טובות יזכה על ידי היסורים, ועל ידי שיוכור עניינים אלו יהא קל בעיניו לקבל את היסורים באהבה.

בערב ילין ככי ולבוקר רינה - התגברות המצוקה סימן לישועה הקרבה ובאה

בפרשתן (מא א), 'ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם' וגו', ולהלן בתיב (פסוק יד) 'וישלח פרעה ויקרא אל יוסף, ומבאר הרה"ק ה'מי השילוח' (ד"ה ויהי), שנתקיים ביוסף מה שנאמר (תהילים ל י) 'בערב ילין בכי ולבקר רנה', כי בלילה חלם פרעה ותיקף בבוקר

הנה אמרו חז"ל (יומא יב.) 'מה היה בחלקו של יהודה, הר הבית הלשכות והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין, אולם והיכל ובית קדשי הקדשים. ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין, ובה היה מזבח בנוי, ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה בכל יום, שנאמר (דברים לג יב) 'חופף עליו כל היום', לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיוכן לגבורה'. ביאור נפלא ביאר בה הגאון רבי יהודה רבינוביץ זצ"ל (בספרו כרם חמד), עפ"י דברי המדרש בפרשתן (בר"ר צב ח) שבאותה שעה שבנימין 'נתפס' בגניבת הנביע צעקו עליו השבטים בדברי גנאי 'גנבא בר גנבתא' (גנב בנה של גנבת, שהרי אמו רחל גנבה את התרפים) ובתנחומא (י) איתא עוד 'זהו עומדין ומחבטין לבנימין על כתפיו, ואומרין לו גנבא ברא גנבתא, ביישתנו, בן אמך את, כך ביישה אמך את אבינו, ובשביל אותן המכות שהכוהו בכתפיו זכה שתשרה שכניה בין כתפיו'. פירושו, שבזכות המכות זכה שבית 'קדשי הקדשים' יהיה בחלקו.

מערתה נשכיל להבין מדוע לא זכה בנימין שגם המזבח יהיה בחלקו, כי יהודה לא הכה אותו בשאר אחיו, שהרי הוא 'ערב את הנער' (זה בנימין), להחזירו אל אביו בשלימות, ולכן לא היה יכול להכותו כי אז

צרות היו לי בעולם הזה... הרי היו שנים שחייתי בעניות גדולה מאד. בשבתות היינו אוכלים לחם שחור. ושלא לדבר על המלבושים שהיו לנו... וכמה צער גידול בנים היה לי. וכי חושב אתה שאתה הוא המדוכא, דע לך שאת ה'צער גידול בנים' שלי, אפשר היה לחלק למאה... ופירט לו כמה דברים, והמשיך, הקב"ה עזר לי וזיכה אותי בחתן, וביום אחד עזב אותי ונלב"ע, איש עני ואביון עם שמונה יתומים. וכמה בעיות בריאות ושאר עניינים... אילו הייתי מתעסק בכל אלה, לא הייתי לומד אפילו דף אחד, אך הקב"ה עשה עמי חסד, אולי בגלל שלמדתי מוסר, אולי משום מעט התורה שלמדתי בילדותי, ולא שמתני לב לכלום. כל דבר ביארתי לעצמי על פי דברי הספורנו על הפסוק (תהילים כג ד) 'גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמוני', מפרש הספורנו, אמר דוד המלך, יודע אני שאתה הוא המכה, ועל כן שבטך שהכיתיני בו לשעבר, ומשענתך שאחרי כן הייתי לי למשען ועזרתני, (עובדות אלו - שיועד אני ששום צרה אינה נמשכת לעולם, ולאחר המכה באה המשענת וההצלה) המה ינחמוני כאשר שוב חוזרת ופוקדת אותי צרה, אומר דוד המלך, אני שואב חיזוק ונחמה מהתקוה שגם בפעם הזאת תנהג עמי כבעבר, ואזכה שוב למשענתך. אין כל עצה אחרת אלא שלא לשים לב לעולם הזה, סיים מרן וכך ניחם אותו. והלה יצא מלפניו ממש כאדם חדש.

גם זאת למדנו ממנהג ה'דריידע"ל', אשר בשעה שהוא מסתובב אין רואים את האותיות הרשומים ליו, ואף על פי כן הוא 'מחזיק מעמד' וממשיך במנהגו הטוב להסתובב ולרקוד, ללמדנו, כי גם בשעה שהכל מכוסה ואין נראה השגחתו הפרטית של הקב"ה, ואינו ניכר במידת חסדו וטובו, מכל מקום אל תיבהל ותשבר ותיפול אלא החזק מעמד ותמשיך לרקוד... ועוד יבוא הזמן בו יתגלה האור ויעשה עימך 'אות' לטובה...

ואדרבה אימתי הדריידעל הלזה עושה את תפקידו - רק בשעה שהוא מסתובב והכל מטושטש (כי לאחר שהוא 'נופל' - מוטל הוא כ'דומם'), כך מהי גבורתו של האדם, ומתי עושה את תפקידו 'ומשחק כהוגן' בעת שהוא מחזיק מעמד בשעת הנסיון והחשכות, כי זהו עיקר מעלתו ומצוות האמונה, ולא בשעה שהכל זורם על מי מנוחות...

וזכר כתב בספה"ק 'צורור המור' (נח ד"ה ותשב) לעניין נס חנוכה, בתוך דבריו לבאר את הפרק 'מזמור שיר חנוכת הבית' שהוא נאמר לעניין חנוכת ביהמ"ק שעל ידי החשמונאים, וכתב וז"ל, כי רגע באפו חיים ברצונו, בכאן רמז איך הגיעו לדכדוכה של נפש ולא נשאר אלא חשמונאי ובניו, אבל הוא נתן להם חיים ברצונו וכו'. בערב ילין בכי וכו' שהיו בצרה ובחושך גדול, וזהו בערב ילין בכי ולבקר רינה כי פתע פתאום היתה תשועתם של חשמונאים".

ומעתה, עם ה' חזקו ונתחזקה, אל תתיאשו ואל יפול לבבכם כש'באים מים עד נפש' לומר עזבני ה' וה' שכחני", כי אדרבה הקב"ה קרוב אליו ביותר", ואין זה אלא סימן מובהק הוא כי הישועה ממשמשת ובאה בקרוב", ולא הכביר הקושי אלא משום שהקב"ה

שלמחרתו יצא יוסף מבית האסורים. ומוסיף דברים נפלאים בזה"ל, שמאהבת השי"ת לישראל שולח צעקה נוראה קודם הישועה, שיהיה הלב צמא להישועה. כי יוסף הצדיק כל י"ב שנה היה ישן בלילה אך בלילה הזה בכה מאד כל הלילה, ונזכר אז שהיה מפונק בתענוגים כל הי"ב שנה שהיה אצל אביו, ועתה בכבל רגלו ברזל באה נפשו. והתפלל וזכה עד מתי אסכול כל הצער הזה, שבמבון שולח השי"ת צעקה קודם הישועה וכו', עיי"ש.

ויסוד גדול נאמר כאן, כי כאשר 'קרב קץ הישועה' והקב"ה הפיץ לגאול את האדם הרי הוא מביא אותו לידי מצוקה עד שהוא במצב שכשל כח הסבל, כדי שישמיע את קולו בזעקה ובתחינה, ומיד לאחר ה'צעקה' יחלצו ויושעו מן הצרה".

יב. ידוע המעשה על הרה"ק רבי מאיר מאפטא זי"ע בעל ה'אור לשמים', שבתחילת דרכו לאחר נישואיו היה עני מרוד מאוד, עד שהיו יכולים לעבור עליו כמה ימים כשהוא רעב ללחם כפשוטו, וסובל מחרפת רעב. פעם אחת השיגה הרבנית מעט אוכל להכין דייסה, אך לגודל העניות לא היה בבית אפילו קערה להכין בה את התבשיל, והלכה לשכנה לשאול קדירה, והכינה את ה'נזיד' בשמחה שסוף סוף יוכל בעלה הקדוש להשביע גופו, כעבור זמן מה הגיעה השכנה וביקשה את קערתה, אך דא עקא, שלא היה בבית הרה"ק עוד שום צלחת להניח בה את ה'דייסיא' עד שישוב הרה"ק מבית תלמודו, הפצירה הרבנית בשכנה שתואיל בטובה להמתין עד שיגיע רבי מאיר, ולא הסכימה השכנה, ובתוך הדברים ו'הטענות' נפלה הקדירה לארץ ונשפך כל הדייסיא ונשחת המאכל ושוב לא היה ראוי למאכל בני אדם... והיה זה כ'קש ששובר את גב הגמל' ופרצה הרבנית בבכי מר על כל מצבה העגום והשפל, ועל העניות הנוראה שהם חיים בה זה שנים מספר, ולפתע נכנס הרה"ק וראה את הקולות והדמעות שעל לחייה, ושאלה לפשר הדבר וסיפרה לו את כל המאורע והוציאה כל מרירו ליבה, נענה רבי מאיר ואמר, עד כאן 'דאס איז דלעצטע נסיון' (זה הנסיון האחרון), ומעכשיו כבר נאכל בקערות העשויות מכסף... לא עברו ימים רבים והגיעה אליו משלחת מראשי ופרנסי העיר סטאבניץ. להכתירו כמרא דאתרא, ובימי חג הפסח הקרוב נכנס אליו עשיר אחד מתושבי העיר והעניק לו דורון קערות מכסף... (ספר 'גדולת הצדיקים', ערך הרה"ק רבי מאיר מאפטא).

יג. כדברי ה'ספורנו' בפרשתו (מא יד) וז"ל. 'ויריצוהו מן הבור'. כדרך כל תשועת ה' שנעשית כמו רגע כאמרו (ישעיה נו א) 'כי קרובה ישועתי לבא'... וכך היה ענין מצרים כאמרו (שמות יב לט) 'כי גורשו ממצרים' - כאמרם ז"ל שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ. וכן אמר לעשות לעתיד כאמרו (מלאכי ג א) 'ופתאום יבא אל היכלו האדון', עכ"ל. כן נזכה במהרה לגאולה השלימה, אכ"ר.

יד. איתא מהרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק בפרשתו ה, ועיי"ש עוד) שיוסף הצדיק התבונן בלילה האחרון לשיבתו בבית האסורים, והחליט בנפשו ש'מעשיו' גרמו לו (לפום דרגא דיליה) להיות 'אסור בבית האסורים', ונתעצב אל לבו מאוד וכמעט אמר נואש, אך מיד התגבר להתחזק בה' אלוקיו, בתקווה טובה. ועי"ז זכה למחרת לצאת מבית האסורים ולעלות על כס המשנה למלך.

הרה"ק ר' לייבל אייגר זי"ע רמז בלשון הכתוב בריש פרשת וישב (לז א) 'וישב יעקב', שתיבת וישב עולה שי"ח, והוא מספר העולה ב'אחד' יותר מיאוש (כי יאוש עולה 317, ויאוש 318), ללמדך שגם בזמנים הכי קשים לא התייאש יעקב ותמיד היה למעלה מן היאוש.

ונכלל בדבריו כי הדרך להתעלות מעל ה'יאוש' הוא על ידי שהוא תמיד במצב של 'שיח' - ששופך שיחו וצרתו אל אביו שבשמים, והתפילה היא הנותנת לו כח ועוז לעבור את כל הצרות המתרגשות עליו.

טו. וכמו שביארו במטבע הלשון שתקנו חז"ל בברכת 'ועל הניסים' בימי החנוכה - 'עמדת להם בעת צרתם', דהנה איתא בגמ' (סוכה נו): 'מעשה במרים בת בילגה שהמירה דתה והלכה ונשאת לסרדיוט אחד ממלכי יוונים, כשנכנסו

באר הפרשה - פרשת מקץ

מצפה שנועק לפניו" מעומקא דליבא"ט, ועי"ז ב'פתע פתאום תחזינה עינינו ב'בוקר רינה'.
 ויריצוהו – ההשתדלות כמצות הבורא ולא יסמוך עליה במאומה
 בפרשתן (מא כה), 'את אשר האלוקים עושה הגיד לפרעה', ביאר בה הגה"צ רבי משה מידנער
 זצ"ל (הובא בתורת אבות), 'ר"ל, שהודיע לפרעה כי כל המתהווה והנעשה בעולם הכל אלוקים הוא עושה, והכל מכוחו ית"ש"י'. ועל כך נאמר בהמשך הפרשה (פסוק לט) 'ויאמר פרעה אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך', כי אם הינך עומד בדרגה זו לדעת שהכל האלוקים הוא עושה, אם כן אין נבון וחכם כמוך.

יוונים להיכל היתה מבעטת בסנדלה על גבי המזבח, ואמרה לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל ואי אתה עומד עליהם בשעת הדחק, והרי ש'קליפת יון' היא להחשיך אור האמונה ולהחדיר דעות כוזבות שאין אתה עומד עליהם בשעת הדחק, על כן תקנו חז"ל בנוסח התפילה 'עמדת להם בעת צרתם' להשריש האמונה שהקב"ה עומד ומשיגח עלינו בשעת הדחק ונמצא עמנו בצרתנו, ועלינו לשרש ולעקור מן המח והלב כל שמץ מחשבת און שכזו.

טז. וכמו שכתב ה'כלי יקר' (ריש פרשתן ד"ה והקרוב אלי) לבאר מה שנאמר (ירמיה יז ז) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, שמלבד שצריך ביאור כפל הלשון, גם קשה מדוע נאמר והיה ה' מבטחו ולא 'והיה בה' מבטחו' על דרך שנאמר תחילה 'אשר יבטח בה'. ומבאר כי מדרכו של הקב"ה שהוא נמצא ושוכן אצל השפלים, וכדכתיב (ישעיה נז טו) 'ואת דכא ושפל רוח', ופירשו חז"ל 'אני אשכון את דכא', ובכדי לאמת ענין זה בחר הקב"ה לשמו דייקא את האותיות 'הויה', כי אותיות הללו עם מילואיהם עולים למספר המועט ביותר משאר האותיות, ה"א עולה בגימטריא ו', וא"ו עולה י"ג, וגם יו"ד עולה כ', ואין מניין מועט כזה בשאר האותיות, [כגון אל"ף עולה בגימטריא קי"א, וכן בי"ת שעולה תי"ב], ללמדנו שה' יתב"ש מתחבר כביכול לשפלים וענווים, ובזה יתפרש הכתוב, ברוך הגבר אשר יבטח בה', ובמה יהיה מבטחו - 'והיה ה' מבטחו', עצם מהות השם היא המבטח והתקווה הגדולה ביותר, כי בזאת אפשר לכל אחד להתחזק ולבטוח - בעצם שם הויה"ה המורה שמתקרב הוא אל כל השפלים, ומשום כך לא כתיב והיה בה' מבטחו, אלא והיה ה' מבטחו.

ועפ"י דבריו יתפרש גם דברי הכתוב (כ ה-ט) 'ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר, המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד', כי עצם הזכרת שם ה' אלוקינו היא הנותנת לנו כח לקום ולהתעודד, לבטוח בשמו הגדול, ועי"ז לנצח את כל אויבנו. יז. וכבר איתא במדרש (שוח"ט תהלים כ) על הפסוק (שם ב) 'יענך ה' ביום צרה', (משל) לאב וכן שהיו מהלכין בדרך ונתייגע הבן, אמר לאביו והיכן היא המדינה, אמר לו, בני, סימן זה יהא בידך, אם ראית 'בית הקברות' לפניך דע כי המדינה קרובה לך, כך אמר הקב"ה לישראל אם ראיתם שהצרות מכסות אתכם באותה שעה אתם נגאלים שנאמר יענך ה' ביום צרה. והרי שדייקא ריבוי הצרות הוא סימן לגאולה.

יח. ודע כי כתב הרה"ק ה'מי השילוח' זי"ע (ד"ה האלוקים) על הא דכתיב (תהילים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', ובהמשך המזמור נאמר (פסוק יד) 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון, וז"ל, היינו שידע האדם שבעת שהוא בצער ובלב נשבר אז הוא עת רצון, עכ"ל, ור"ל, שבשעה שהיה במצב של כי באו מים עד נפש אז התפלל אל ה' כי אותה שעה היא עת רצון...

יט. שמא תאמר הא גופא קשיא, כיצד אעמוד להתפלל כשמוחי טרוד מרוב הצרות וליבי אטום לגמרי, ואין כוחי במתני לאסוף כוחות הנפש ו'לקחת' עצמי לעמוד להתפלל.

אלא, דהנה איתא בגמ' (ברכות ז:) על מה שנאמר (תהילים ג א) 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו', שלכאורה קשה מהו שאמר מזמור לדוד, והרי אין כאן 'מזמור' אלא שוד ושבר, והיה צריך לומר 'קנינה לדוד', 'אמר ר' שמעון בן אבישלום משל למה הדבר דומה, לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח, אף כן דוד, כיון שאמר לו הקב"ה 'הנני מקים עליך רעה מביתך' (שמואל ב' יב יא) היה עצב, אמר שמא עבד וכו' דלא חייס עלי, כיון דחזא דאבשלום הוא שמח, משום הכי אמר מזמור'. אמנם המעיין בהמשך פסוקי ה'מזמור' לא ימצא פסוקי שיר ושבח להודות ולהלל אלא רק שפיכת ליבו 'מה רבו צרי רבים קמי עלי, קולי אל ה' אקרא', ומה שייכות יש בין ה'רישא' לסיפא. אלא שכלל גדול למדנו מכאן, אם רבו צרי וצרותיי עד שאיני מסוגל להתפלל – העצה היא לפשפש ולמצוא נקודת אור אחת בתוך כל עובי החושך, מעט טוב וחסד ב'ים הצרות', יתחיל ב'מזמור' - להתבונן בחסדי ה' כי לא תמנו, ועי"ז יתחזק ויתרחב לבבו עד שכבר ימצא בעצמו כוחות מיוחדים לזעוק ולבקש מה' שיושיעו מכל צרותיו. כ. כך כתב השל"ה הק' (אות סט) בזה"ל, 'בלעדי אלוקים יענה את שלום פרעה' (מא טז), 'את אשר האלוקים עושה' וגו', ראה איך שם שמים שגור בפי יוסף הצדיק לתלות הגדולה בהשם יתברך, ואמר מה אני ומה חיי כי אם

שנכתב בשמים - לא לפני ולא לאחריו, ומה לו למהר ולרוץ בחינם, על כן הוצרכו עבדי פרעה להריצו.

והדברים אמורים בכל ענייני העולם שאין האדם עושה כלום מעצמו, אלא כל הנעשה בעולם הוא בגזירת עליון בעת שנקבע וכפי שנקבע, לא פחות ולא יותר, וההשתדלות לא תעלה ולא תוריד²¹. והגם שמחובת האדם לעסוק ב'השתדלות', אך אין זה אלא כגזירת מלך, אך חלילה מלחשוב שיש בכוחה להוסיף אפילו פרוטה אחת יותר ממה שנקבע עליו, ואין שום מקום להשתדלות יתירה ומבוהלת²².

והנה איתא במדרש בריש פרשתן (רבה פט ג) 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו'²³ (תהלים מ ה) - זה

וכך מצינו בפרשתן דכתיב (מא יד) 'וישלח פרעה ויקרא אל יוסף ויריצוהו מן הבור', ולמד מכאן נוראות הרה"ק מאוסטרובה זי"ע (תולדות אדם נר ז' התנוכה), הגע בעצמך, יושב לו אדם בבית האסורים מזה ימים ימימה, את אור השמש לא ראה (בטלפון לא דיבר עם איש...) וחופש לא ניתן לו כלל... ויהי מקץ י"ב שנה ניתן לו איזה צד שחרור, ולא עוד אלא שנתנו לו רשות לבוא אל המלך בכבודו ובעצמו לדבר עמו, וכי יצטרכו להריצו, הרי מעצמו ירוץ בכל כוחו לבוא אל המלך להתנפל לפניו ולהתחנן על נפשו... ומה כתיב כאן - ויריצוהו - שלא הלך מעצמו אלא הוצרכו להריצו אל המלך, והיינו טעמא, משום שיוסף הצדיק האמין והכיר שהכל בידי שמים, ו'שחרורו' מבית האסורים יהיה באותו רגע

מה שחולק ה' יתברך מכבודו לי. וזה מוסר גדול שהאדם בכל פעולותיו יודה וישבח לקונו יתברך, כי לו הגדולה והכח והממשלה בכל מכל כל. עכל"ק.

כא. כתיב בפרשתן (מב לד) 'ואת הארץ תסחרו', ופירש רש"י וז"ל, תסובבו, וכל לשון סוחרים וסחורה על שם שמחזרים וסובבים אחר פרקמטיא. עכ"ל. ומבואר ברש"י שנקבע השם 'סחורה' על שם שמסתובבים סחור סחור אחר פרקמטיא. ולכאורה יש להקשות שהליכה זו אינה אלא 'אמצעי' ודרך להשיג הפרנסה, ועיקר הסחורה והפרנסה היא המקח וממכר, ומדוע נקראו 'סוחרים' על שם דבר שאינו מעיקר מהותם, אלא יסוד גדול למדנו מכאן, כי אכן עצם הפרנסה אינה תלויה כלל בידם ובמעשיהם אלא כפי מה שנפסק בראש השנה, וכל 'עבודת' הסוחרים היא רק לחזור ולהסתובב מהכא להתם ותו לא...

כב. ובזה יתבאר מה שמצינו בפרשתן ששלח יעקב אבינו עם השבטים לתת ל'משנה למלך מצרים' 'מעט צרי ומעט דבש נכאת ולוט בטנים ושקדים' (מג יא), ולכאורה אם רצה למצוא חן בעיניו למה שלח לו רק מעט, אך היינו טעמא, שלא רצה יעקב אבינו כי אם לצאת ידי חובת ההשתדלות, לפיכך הסתפק במתנה מועטת של 'מעט צרי ומעט דבש' (נתיבות שלום בראשית עמ' רסא). ואת עיקר כוחותיו השקיע בתפילה לה', כמו שכתוב בסיפא דקרא (פסוק יד) 'וא-ל-ש-ד-י יתן לכם רחמים לפני האיש'.

כג. כי הבוטח בה' חייו מלאים אושר ושלווה, כי בוטח הוא באביו שבשמים אשר יעזרנו תמיד, ואף אם נראה בדרך הטבע שאין שום מוצא, אך הקב"ה יכול להושיעו גם באופן שלא עלה על דעתו כלל. וכך אמר הרבי ר' בונם זי"ע (שש"ק ח"ב כט), שהנה מרגלא בפומיהו דאינשי 'געלט פאלט נישט פון הימעל' (אין משליכים לאדם ממון מן השמים), אך בפרשתן מבואר להיפך, שמנשה אמר לאחי אביו - שבטי י-ה 'אלוקיכם ואלוקי אביכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם, כספכם בא אלי' (מג כג), וכי שוטים היו השבטים לחשוב שהשי"ת השליך להם מטמון מן השמים, אלא וודאי שגם משליכין מן השמים ממון - שהשי"ת הוא כל יכול.

שמעתי מבעל המעשה, לפני כמה שנים, בחודש מנחם אב, עלו ההוצאות בביתו למעלה ראש לרגל ימי 'בין הזמנים' הנערכים אז לקטנים עם הגדולים, אשר כידוע בזה הזמן מתרבים הוצאות הבית והוצאות הנסיעות וכו', ובהגיעו לקראת ראש חודש אלול כשהוצרך לקנות ספרי לימוד והלבשה לבניו לא הייתה הפרוטה מצויה בכיסו, מה גם שאחד ממשפחתו אירס באותם הימים את בנו ולרגל האירוסין ביקש ממנו שיפרע את חובו אשר הוא חייב לו מכבר בסך חמשת אלפי ש"ח, ולא ידע את נפשו אנה יפנה, ביום ראש חודש אלול התפלל מיודענו שחרית כראוי לשמה - בבכי ובתחנונים 'ברך עלינו את השנה הזאת'...

באמצע שנת הצהריים העירה אותו בתו ב'דחיפות' כי מצאה את מקום המסתור והמחבוא בו אביה ואמה מסתירים ומצניעים את ממונם... מיודענו שעיף היה בנפשו וגופו גער בה, וכי מי התיר לך להעיר את אביך... אך היא דחקה בו שיבוא לחזות בפלא הגדול המתרחש ברגעים אלו ב'סלון' שבביתם, ויקם האב ממיטתו מיהר לסלון והנה הוא רואה כי עשרות שטרות של 'מאתיים' שקלים מעופפים להם מבעד לחרכי המזגן התולה במרומי הסלון...

באר הפרשה - פרשת מקץ

יוסף, 'ולא פנה אל רהבים', ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים. וביאר רבינו בחיי (ריש פרשת) שבוודאי לא בא לומר שאין לו אדם ל'השתדל' לישועתו אם בפרנסה אם בשאר עניינים, דאדרבה חיוב יש על כל אדם להשתדל כל חד בדיליה, אלא, שאחר שקיים השתדלותו יאמין שהישועה עצמה

תבוא לו משמים, ולא ע"י השתדלותו - וממילא יסמוך עצמו רק על ה' לבדו. כן נמי גבי יוסף הצדיק, וודאי שהיה עליו להשתדל ולבקש משר המשקים שיוכרהו, אלא שלא היה לו לסמוך ב'סיבה' זאת, רק להאמין ולבטוח בה' לבדו, וכיוון שכפל לאמר 'זכרתי והזכרתי', נראה שסמך על זכירה זו, ולכן השאירוהו

כל בני הבית נרתמו למלאכת האסיפה וליקוט השטרות, מנו את כל שללם ומצאו בו סך המונה עשרת אלפים ש"ח, משבירר מהו ה'מטר' שניתך ארצה הבין שמן הנראה הטמינו אותם בנות הסמינר שדרו לפניו באותה דירה שהוא שוכר היום, מיד פנה לרב ומו"צ שהורה לו שמותר לו להשתמש במעות (רק שיכתוב בצדו שאם ייתבע על כך מבעל האבדה ישלם), האברך מגלה את לבו, שהוא עצמו כבר דר בדירה זו כמה שנים ונמצא שאלו השטרות כבר שוכנים במזגן אחר כבוד כמה שנים ומדוע לא מצאו להם דרכם חוצה רק היום כששעתו דחוקה כל כך, מה גם שפועליו (טכנאים) כבר טיפלו במזגן הלזה כמה פעמים ומעולם לא נמצאו בו מעות... ויותר נוטה לבו לומר, שמן השמים שלחוהו אליו עתה אחר שהתפלל מקירות לבו ו'מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו'.

כד. כתב הגאון רבי שלמה קלוגער זצ"ל (אמרי שפר מאמר לחנוכה) על דברי המדרש הללו בזה"ל, והקשה היפה תואר וכי אסור לאדם להשתדל בדרך הטבע ולסמוך על הנס, אדרבה הרי אמרו יכול יושב אדם בטל ת"ל וברכתך בכל אשר תעשה עי"ש. לפענ"ד זוודאי צריך אדם להשתדל בדרך הטבע ואין לסמוך על הנס, אך היינו דווקא בשעה שהוא צריך לאותו דבר אז אין סומכין על הנס רק ישתדל בדרך הטבע, אבל אם אינו צריך עכשיו ממש לדבר זה רק לאחר זמן - מי שיש לו בטחון חזק בהקב"ה - שיש ביד הקב"ה לשדד הטבע ולברוא יש מאין, אין לו להשתדל בדרך הטבע בדבר שהוא צריך לאחר זמן דאינו נחוץ כ"כ, ו(רק) בעת שיצטרך אל הדבר ולא שלח הקב"ה נס אז ישתדל בדרך הטבע. וכן מצינו בדברי חז"ל (ע"י סוטה מח:): מי שיש לו מזונות היום ואומר אשתדל על מזונות מחר הרי זה מקטני אמנה, וכן מבואר בש"ס (ביצה טז.) 'אבל הלל מדה אחרת הייתה לו שהיה אומר ברוך ה' יום יום', דהיינו שהיה לו בטחון חזק ולא השתדל להשאיר מיום ליום. אבל מי שאין לו בטחון חזק בהקב"ה אז משתדל בעת שיכול להרוויח הרבה להמציא טרף לביתו על כמה זמנים, כי ירא שמא אח"כ לא ימצא להשתדל בדרך הטבע, ובטחון אין לו על הקב"ה. ולפי"ז כך היה חטא יוסף, שבשעה שפטר חלומו לשר המשקים עדיין היה שלושת ימים להוצאת שר המשקים מבית הסוהר, אם היה יוסף שם בטחונו בהקב"ה לא היה לו להשתדל ולבקש תיכף בעת הפתרון משר המשקים, אלא היה לו להמתין עד יום השלישי בעת שיצא שר המשקים מבית האסורים אז יבקש ממנו להזכירו לפני פרעה, אף שאולי לא יכנסו אז כ"כ דבריו באוזניו כמו עכשיו בעת שפטר לו - שאז יכנסו דבריו יותר באוזניו, מ"מ ריוח והצלה לפני הקב"ה ממקום אחר, ומדוע היה צריך לבקש עוד קודם ב' ימים קודם, ולכך כיוון שהקדים יוסף עצמו ב' ימים מקודם לכן נענש בב' שנים יום לשנה, כמו שנענשו המרגלים ארבעים שנה יום לשנה.

סיפר הרה"ק מקאברין זי"ע בהאי לישינא (תורת אבות, אמונה ובטחון, מו) 'מורי ורבי הסבא קדישא מלעכוויטש זי"ע ציווני לבנות בית. נסעתי ללעכוויטש לשאול מפה קודשו את הפרטים איך לבנות. והייתי שם בשבת קודש ושכחתי לדבר מזה, ואחרי שנפרדתי ממנו ונסעתי, נזכרתי מכל הענין. ושלחתי אחד שידבר אתו מזה, ואמר לו מרן הסבא קדישא זי"ע לומר לי אם תבנה על הארץ יהיה לזה קיום, אבל אם תבנה על הראש לא יהיה הבית בר קיימא (כלומר שלא יהא 'הראש' שקוע בבנין הבית). וכך היה - כל דבר שהיה אפשר לעשות אחרי התפלה, לא עשיתי לפני התפלה. ומה שיכולתי לעשות כעבור כמה שעות, לא מיהרתי לעשות מקודם. ומצוה לספר לפני בעלי בתים עד כמה ואיך שראיתי בזה סייעתא דשמיא. ולעניינינו אנו, עלינו ללמוד מדבריו לא למהר לעשות עבור חובת ההשתדלות יותר מדאי אפילו ככהוא זה, ואף גם זאת רק בשעה היעודה והראויה.

כה. איתא ב'אור החיים' הק' בפסוק 'ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם', שבמשך כל השנתיים היה חולם את אלו החלומות בכל לילה, אלא שהיה שוכחם, ורק 'מקץ שנתיים' לחלומותיו זכר את דבר החלום וקרא ליוסף שיפתור את חלומו. וקשה, אם שכח את החלום לשם מה חלם אותו, ומבאר הרה"ק מקאריץ זי"ע (מקץ אות ע"א) עפ"י מעשה שהיה שפעם נסע מרן הבעש"ט הק' זי"ע עם תלמידו רבי מענדיל ה'מגיד מבאר', ויצא הרב ר' מענדיל למים, אמר

צער ועגמת נפש, ממילא יצא בזה 'ידי חובת' צער ועגמ"נ שנקצבו לו, ונשאר לו בחשבוננו רק 'תענוג', אבל מי שהוא 'שומה' ממלא את חלקו מהתענוגים המגיעים לו - בפעם אחת, ולא נשאר לו לאחר מכן שום הנאה ליהנות בעולם², נמצא שהעובר על רצון קונו בתאוות לבו - מכר כל תענוגיו הקצובים מן שמיא בעד נזיד עדשים, על כן, המשכיל ישום ארחותיו בחכמה ובתבונה, להבין ולהשכיל שמצד 'ביוזעם' (עסקים) עדיף לו להימנע מלילך אחר זממו של היצר הבעור בקרבנו. ולא רק בדברים האסורים הדברים אמורים אלא בכל דבר שנפשו של אדם מחמדתם אם מתאפק ונמנע מליהנות מהם יזכה להנאה מרובה מן השמים תחתם³,

עוד שנתיים ימים בבית האסורים, וז"ל הרבינו בחיי. ואין לו לתלות תקותו בהשתדלותו רק בהקב"ה, והוא שאמר דוד (תהלים סב ו) 'אך לאלוקים דומי נפשי כי ממנו תקוותי' - כלומר לא בהשתדלותי.

עד שיאכלנה באיסור יאכלנה בהיתר - הנאות קצובות משמיא ולא יפסידם עבור ההתגברות

בפרשתן (מג לא), 'ויתאפק ויאמר שימו לחם', ביאר בה הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, כי מן השמים יש חשבון לכל איש ואיש כמה הנאות יגיעו אליו, וכמה צער ועגמת נפש יסבול בעולמו, והנה 'החכם' מתאפק מלמלאות תאוותו והרי יש לו מזה

לו הבעש"ט - אם יהיה לך 'בטחון' אמיתי בהשי"ת יזמן לך ה' מים, ואכן התחזק ר' מענדיל בבטחון בה', ונודמן לפנייהם ערל אחד, וישאלם הערל האם ראיתם כאן ביער 'סוסים', שכן זה כג' ימים אשר אני תר ומחפש אחר סוסי שנאבדו ממני כאן ביער, ושאלוהו האם יש לו מים, מיד נתן להם הערל מים לשתות... לאחר ששתה רבי מענדיל שאל מרבו הבעש"ט - הנה נוכחתי לראות שלא נסע ערל זה הנה אלא בעבורי, אם כן על מה עשה ה' שיסובב כאן זה ג' ימים, ויען הבעש"ט ויאמר, הקב"ה הכין לך מבעוד מועד את הישועה, שאם תבטח בו מיד תוושע, דגדול כח הבטחון שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהיה לו הבטחון כדי שמייד בבטחו בו תבוא הישועה לידו.

כיו"ב היה אצל יוסף, שתחילה בטח בשר המשקים ונענש על כך, אמנם הבורא הזמין מיד את ישועתו, ולכן חלם פרעה שנתיים ימים את 'חלומו' מידי לילה בלילה, כדי שאם יתחזק יוסף בבטחון מיד תהיה ישועתו נכונה לבוא אליו, לגאלו מבית האסורים, ולמנותו משנה למלך מצרים.

כו. ידוע שהגר"ח מבריסק זצוק"ל שאל פעם את הגר"ש שקאפ זצוק"ל (הובא בחשוקי חמד נדה מג.) כמה זמן היה נשאר יוסף בבית האסורים אם היה אומר רק פעם אחת 'זכרתי'. השיבו הגר"ש, שעפ"י ההגיון היה נשאר רק שנה אחת - כי אם על ב' פעמים נשאר שנתיים א"כ בזה היה עליו להישאר רק שנה אחת, אמר לו הגר"ח, לא כי, אלא לא היה נענש כלל, כי פעם אחת היה עליו לומר מחובת ה'השתדלות', אך מכיוון שכפל השתדלותו ואמר - 'זכרתי והזכרתי', הראה בזה שאף הראשונה הייתה מחמת ש'סמך' על בקשתו, ולא בתור השתדלות גרידא, לכן נענש על כל 'זכרון וזכרון', (פשיטא שאין לנו השגה ביוסף הצדיק ובמדרגותיו, אלא שלמדנו בא).

כז. ומביא שם ה'בית אברהם' שפעם הראה מרן הבעש"ט הק' זי"ע לתלמידיו על נסיך צעיר אחד שרכב על סוס נהדר בהנאה יתירה, הנה נער זה עפ"י מזלו היה עליו להתמנות כמלך על עם שלם, אך זה הנער מילא ברכיבתו על הסוס את כל ההנאה הקצובה לו, והפסיד את 'מלכותו'.

מספרים שפעם הפציר אחד מבני ירושלים מהרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע שיפעל עבורו להיפקד בדבר ישועה ורחמים - בזרע של קיימא, אמר לו רבי שלומ'קה הנה בכל יום הנך עומד ב'מקוה', ומנהל שם 'אסיפות מרעים' במסירת 'חדשות תבל', וכל כך רבה הנאתך מכך, עד שאוכל אתה בזה את כל ההנאות הקצובות לך ובכלל זה - זרע של קיימא, חדל נא ממנהג זה ותראה ישועות, וכן הוה.

ידוע דבר המעשה בעשיר קמצן נורא שנתעלף ביוה"כ, והרופא אמר שעליו לשתות 'שיעורים', ושוב נסתכן, ואמר הרופא שעליו לשתות כדרכו 'כוס' שלם בפעם אחת, מכיוון שכן נענה הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע, שירכנו מעל החולה וילחשו באזנו כי מותר לו לשתות כדרכו בשתיה מרובה - אמנם על כוס וכוס יצטרך לשלם לאחר צאת החג 'מאה רייניש', וראה זה פלא והפלא, משלחו כן באזנו, נתחזקו כוחותיו של אותו 'קמצן נורא'... וכבר לא הוצרך לשתות אפילו ב'שיעורין'... ללמדנו, כי היודע שכל הנאה בזה העולם תעלה לו ביוקר כבר לא יצטרך להנאה זו...

כח. הרה"ק [רבי יצחק] מווארקא זי"ע, ראה פעם שמשמשו העני מתהלך במנעלים קרועים, אסף הרה"ק מעות מנדיבי העיר בעד נעליים, והניח את צרור המעות בארזו, באותו זמן הבחין המשמש במעות הצרורין ופחו

הנאותיך יותר ויותר. כי הרי הקב"ה הוא אדון הכל שכל ההנאות שלו, ובידו להחזיר בזה וכבא רוב טובה והנאה.

וזה ביאור הקרא ויתאפק - כשאיש ישראל מתאפק מלמלאות תאוותו, הרי אז ויאמר - הקב"ה, שימו לחם - יריק עליו שפע רב^כ, פרנסה בהרחבה וכלכלה ככל אשר יחסר לו.

עוד יש בכתובים מרבי שלומ'קה זי"ע, על דברי חז"ל (ביצה טז.) 'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה'. שאין הכוונה רק על 'מזונות' - מאכל ומשתה ופרנסה, אלא על כל 'הנאותיו' והצטרפויותיו של אדם, כי הכל נקצב לו כמה יהנה במשך חדשי השנה. וממילא כאשר ממעט האדם מהנאותיו הגשמיות, נשארים לו עוד זכויות ליהנות, וממלא לו הקב"ה קצבתו בהנאות אחרות בכל טוב המצטרך לו.

ובל המותר מהנאותיו הגשמיות אפילו בהנאות של היתר, אינו מפסיד במאומה, כי הקב"ה מחזיר לו הנאות של קודש בכפל כפליים. כך ביאר הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע ש'קרושה' ו'קדשה' [ההיפך מהקרושה רח"ל], נכתבים באותם האותיות. כי הקב"ה אומר, הינך מחפש הנאות - אם תוותר על ה'קדשה' - לא תפסיד שום הנאה, כי ב'קרושה' אמלא כל

עליו יצרו וגנבו לעצמו, כאשר הבחין הרבי שהכסף איננו חקר ודרש היכן הם, בסוף נודע לו שיד המשמש במעל הזה, מיד קרא לו הרה"ק מווארקא ואמר לו 'שוטה שבעולם, אם היית ממתין קצת היו לך אותן המעות בהיתר...'. הרה"ק ה'בן איש חי' זי"ע מביא מעשה שהיה (נפלאים מעשיך עא) בבחור 'ירא שמים' שהיה דרכו ללכת בכל לילה אחר חצות ללמוד עם 'ראש הישיבה' והחברים, בדרך שבין ביתו לישיבה הייתה דרה 'אלמנה צעירה' שהייתה עשירה גדולה והייתה ישינה עם משרתת שלה בחדר שבו היה מונח כל העושר שלה בתוך תיבה מלאה כיסים דינרי זהב ושאר מחמדי תבל. באחת הלילות כשעבר הבחור הלז ראה שבית האלמנה נשאר בלילה זה פתוח לרווחה, ופחו עליו יצרו ונכנס לתוך הבית - בעלת הבית והמשרתת לא הקיצו משנתם בעת שנכנס, מיד החל הבחור לשבר את התיבה, ומכח שבירת התיבה הקיצו הנשים, ופחד אחזם מלצעוק על הגנב כי חששו שמא 'ליסטים מזויין' הוא... אלא שהבחור בעצמו החל מחשב 'חשבוננו של עולם' ואמר הרי אין אדם נוגע במוכן לחברו, על כן, ממה נפשך, אם המעות יועדו עבורי מן שמיא אין לי כל ספק שבהגיע העת הם יבואו לידי - כי הקב"ה לא יעניש את מי שנמנע מלעבור עבירה ולא גנב את שאינו שלו... ואם אין המעות קצובין ומיועדין בעבורי הרי אצטרך להוציאם לאחמ"כ מידי, אם לרופאים ח"ו או לפדיון שבויים (שישבו אותי ח"ו) א"כ 'מה לי ולצרה הזאת', ואכן, החזיר את המעות לתיבה והלך לו. משהאיר היום ראתה האשה כי נס נעשה לה, שכבר עמד גנב בפתח התיבה ולא נטל מאומה, מ"מ אמרה 'לאו בכל יומא איתרחיש ניסא', עלי להנשא לבחור וכך אהיה אני וממוני שמורה בשמירה מעולה.

ממחשבה למעשה, אחר שיצאו כל בני הישיבה לביתם, נכנסה האשה אל 'ראש הישיבה' וספרה לו את כל דבר המעשה, וביקשה ממנו שיוורה לו איזה בחור ראוי לינשא לה, והנה רק אותו בחור מתמיד ישב באותה העת בישיבה ועסק בתורה, הראה לה ראש הישיבה, קחי אותו כי הוא ירא שמים גדול... ומסיים ה'בן איש חי' זי"ע. אז אמר יפה אמרתי אתמול בלילה, שאם אלו הדינרים מוכנים לי אקח אותם בהיתר, וכן היה לי.

ולדין הדברים אמורים, בעמוד האדם בעת נסיון קשה ומר, יזכור כי אם הנאה זו קצובה לו ממרום, הרי שבמניעתו מהעבירה לא יפסיד מאומה. ויזכה ליהנות באותה הנאה ואפילו הנאה מרובה יותר כי הקב"ה לא יישאר חייב לו מאומה...

כט. באותו ענין, העיד בפני איש יהודי צדיק, כי כלתו משתתפת בכל יום שלישי בקורס מסוים, והנה ביום שלישי פרשת וישב העעל"ט הודיעו לכל משתתפי הקורס כי המדריכה איננה חש בטוב, על כן לא יתאספו במקומם הקבוע, אלא הקורס יימסר באחד מדרכי הטכנולוגי... הכל הסכימו לכך בלית ברירה, מלבד כלתו הנזהרת עד מאד מכל זיק וקשר לאותם דרכי טכנולוגי, גם כשהציעו לה שתלך לבית חברתה 'לראות' ולהשתתף בקורס, לא הסכימה בשום פו"א, ונשארה ברוב שמחה וחדווה בבית, וכאן נתברר תוקפו של נס, כי באותו זמן שנקבע להשתתפות בקורס, איבד בנה הקטן את 'נשימתו' ועפ"י הוראת רופא החישהו לבית החולים והצילו את חייו כפשוטו, ואילו היה הבן מופקד באותה שעה בידי בייבי סיטער בוודאי לא הייתה מבחנת כהבחנת אם על בנה, וח"ו ייתכן שהיתה נשמתו כבר מוחזרת לידי יוצרה...

דרשו 'אחיכם הקטן - בשביל שהקטין עצמו, כי ידוע שיש מצות סגוליות, כגון כיבוד אב שסגולתה אריכות ימים, וכמו שנאמר (שמות כ יב) 'כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך', ועוד מצוות אחרות כל אחת וסגולתה, וסגולת מידת ענוה - שזוכה לחן, כמו שנאמר (משלי ג לד) 'ולענוים יתן חן', ולהיפוך השוטה שמתגאה בעצמו שמדמה בעצמו שהוא צדיק וישר, הריהו שנאו ומתועב, וזה מה שרימו להם יוסף, דכיון שיש בו מדת ענוה - 'שהקטין את עצמו', על כן יזכה שימשוך עליו קוב"ה חוט של חן וחסד, ועל כן בירכו בברכת 'אלוקים יחנך בני', שהוא ענין נשיאת חן.

והוסיף לבאר פחיתות המתגאה ולעומתו מעלת המקטין עצמו, שהנה נאמר (משלי טו ה) 'תועבת ה' כל גבה לב', וביאר הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין זי"ע, כי ידוע ששם הוי"ה רומז על מידת הרחמים, ובא הכתוב ללמדנו שאפילו מידת הרחמים מתעבת כל גבה לב, לעומת זאת כאן נאמר 'אלוקים יחנך בני', כי אפילו במצב של מידת הדין ר"ל אזי זה שמכניע ומקטין עצמו זוכה לנשיאת חן אצל הקב"ה, וכמו שנאמר (תהילים נא יט) 'לב נשבר ונרכה אלוקים לא תבוה', כי

על פי זה הוא מבאר את לשון תפילתו של רבי נחוניה בן הקנה - 'אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר' (ברכות כח:). דלכאורה קשה וכי הפועל הגשמי אינו מקבל שכר פעולתו, הרי כל בעל מקצוע מקבל את משכורתו משלם, ועוד, וכי אנו 'מקבלים שכר' בעולם הזה. אלא, ש'עמל' האדם כבר קצוב לו מר"ה - כמה יצטרך לעמול, ואף גם השכר שמקבל אדם על עבודתו כבר ממילא קצוב לו, ונמצא שהוא 'אינו מקבל שכר' שהרי את אשר נקצב לו בראש השנה - יקבל בין כך ובין כך, וכל עמלו ללא תכלית הפרנסה הוא אלא לתכלית קיום גזירת ה'עמל' הוא. אך אנו ש'אנו עמלים בתורה', מקבלים אנו שכר נוסף על כמה שנקצב לנו, כי על עצם ה'בחירה' לעמול בתורה - ולמעט מהנאות העולם, מוסיף הקב"ה בריות גופא ונהורא מעליא וכמ"ס.

לענוים יתן חן - השפל עצמך וינשאך המקום

בפרשתן (מנ כט), ויאמר הוה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי, ויאמר אלוקים יחנך בני, וביאר הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (ד"ה ויאמר) שהנה חז"ל

ל. בלשון חסידים מסופר, על אותו חייט דמתא אשר היה 'יחיד מומחה' באומנותו, והיה מוציא מתחת ידיו בגדי חמודות לכבוד ולתפארת המפארים ומכבדים את לובשם, וכמובן שהיה נוטל שכרו משלם, ומאחר שיצא שמו הטוב למרחקים הייתה פרנסתו בהרחבה גדולה, פ"א קראהו ה'פריץ' וביקש להזמין אצלו בגד חדש כראוי להוד מעלתו - בגד אשר יוכל להתפאר בו בפני מרעיו הפריצים, השיב לו החייט 'מילתא זוטרת' הוא אצלי, ובוודאי אוציא מתחת ידי דבר נאה ומתקבל, מלבוש אשר עין לא ראתה... נתן לו הפריץ בד יקר ומשובח בכדי שיכין ממנו את הבגד. כעבור כמה ימים הופיע החייט בהיכל הפריץ כשהבגד המוכן בידו ונתנו לפריץ שילבשנו ויראה האם הבגד תפור למידותיו, וכאשר ראתה הפריצה את בעלה לבוש החלה לזעוק שאין לזה לא טעם ולא ריח... ויחר אף הפריץ וזרקו מהארמון מבלי לשלם לו מאומה, ויצא הקול בעיר כי לא הצליח החייט להשביע רצונו של הפריץ, ומני אז חדלו האנשים להזמין אצלו 'עבודות' וקרנו ירדה מטה מטה עד לשפל המדרגה כשהוא נשאר ללא פרנסה. ובצר לו הלך החייט אל הרה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע לבקש ישועה, הורה לו הרה"ק שישוב לביתו ויקח את הבגד אשר הכין לפריץ, יפרום את כל התפירות וישוב ויתפור אותו כבראשונה לפי אותם מידות, ובל יהין לשנות אפילו כמלוא נימה, ולא הצליח החייט להבין מה תועיל עצתו של הרבי, ומה יעזור אם 'יסתור ויבנה במקומו'... אך בדלית ברירה עשה כאשר נצטווה, והלך בשנית אל הפריץ להודיע כי 'תיקן' את הבגד, ואכן עתה התלהב הפריץ עד מאוד מיופי הבגד ומצורת העבודה המדוייקת... ונתן לו בשכרו זהובים הרבה.

חזר החייט אל הרבי ר' בונם, ושאלו ילמדנו רבינו 'מה נשתנה', הרי לא היה שום הבדל בין צורת הבגד בפעם השנייה מבראשונה, ומדוע בתחילה היה נראה כדבר מאוס ועתה הוא מעלה חן. נענה לו הרה"ק ואמר, באמת הבגד היה יפה וטוב כבר בפעם הראשונה ולא היה בו שום חסרון ומום, אלא שכשתפרת בתחילה היית 'נפוח' בגאוה שאין כמוך בכל הארץ... והקב"ה הטביע בעולמו 'לענוים יתן חן', ומכלל הן אתה שומע לאו, כי הגאוה שתירה מובהקת היא לחן, ועל כן היה הבגד שנאו ומתועב בעיני אלוקים ואפי' בעיני אדם... ועתה לאחר שנשברה קומתך חזרה ותפרת מתוך הכנעה ושברון לב, ודבר הנעשה מתוך ענוה מוצא הוא חן ושכל טוב.

אחי יוסף עשרה' – במעלת וחשיבות התפילה בציבור וסגולותיה
בפרשתן (מב ג) 'וירדו אחי יוסף עשרה לשבור בר',
וברש"י דקדק למה נאמר שהיו עשרה (עיי"ש

תירוצו) ומצינו ביאור בדברי הרה"ק ה'דברי ישראל' ז"ע
(ר"ה וירדו) דהנה העיקר לפרנסה הוא תפלה, וכמו שאמרו
(קידושין פב:) יבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו,
וה'חכם' משכיל להתפלל ב'עת רצון', והרי אמרו חז"ל
'אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללין' (ברכות ה.),
לכן כאשר הלכו השבטים הקדושים 'לשבור בר' -
לחפש פרנסה, ירדו עשרה - כדי שיוכלו להתפלל
בציבור^{לג}. ומדויק מאי דכתיב וירדו שהוא מלשון (ר"ה
לד: ועוד) 'שליח ציבור היוורד לפני התיבה' דהיינו בציבור.

חשיבות יתירה נודעת לתפילה הנאמרת במניין של
עשרה מבני ישראל. וכבר אמרו חז"ל 'כל
בי עשרה שכינתא שריא' השכינה הקדושה שורה על
עדת עשרה המתכנסים להתפלל לפני האלוקים (ועי'

קרוב ה' לנשברי לב, ועל כך נאמר (שם סו ב) 'אלוקים
יחננו', שהעצה למידת הדין היא על ידי שימצא חן ושכל
טוב בעיני 'אלוקים', וזוכים לזה על ידי מידת ההכנעה לא.

בדרך זה ביאר ה'כלי יקר' (להלן מה שזו) את המעם
שהקדים יעקב את אפרים על פני מנשה הבכור,
ואמר (שם ט) 'גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם
אחיו הקטן יגדל ממנו, וז"ל, אבל מ"מ אחיו הקטן
יגדל ממנו, כי הקב"ה בוחר ביותר בקטנים, וכל אדם
שיש בו צד קטנות אז ביותר הקב"ה מנביחו לשיתנו
לאלפי רבבה, כמו שנאמר (דברים ז) 'לא מרובכם מכל
העמים חשק ה' בכם וגו' כי אתם המעט', וכתוב (ישעיה
ס כב) 'הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום'. וקרה זה
לכל זרע אברהם, כי ישמעאל בכור לאברהם - נפסל
ישמעאל ונבחר יצחק, עשו בכור ליצחק - נפסל עשו
ונבחר יעקב, ראובן בכור ליעקב - נפסל ראובן ונבחר
יוסף, מנשה בכור ליוסף - נבחר אפרים ביותר, ורמז
זה הלא דבר הוא והמשבילים יבינו, עכ"ל^{לב}.

לא. ידוע מאמרו של הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע (הובא בדברי מאיר בסוף הספר) לדרוש בלשון הכתוב בקרבנות
הנשיאים בחנוכת המזבח 'כף אחת עשרה זהב' (במדבר ז יד), כף מלשון כפיפה, והיה אומר בשפת האידיש, כף
אחת - מיט אין בייג, (בכפיפה אחת) שהאדם מתכופף לבוראו, הרי עשרה היינו מניין יו"ד שמשמעו 'איד' (יהודי) זהב,
הרי הוא נהיה יהודי של זהב (א גאלדענער איד). כי אפילו בעצירה אחת ובכפיפה אחת יוכל האדם לעלות ההרה.
יש מיישבים על פי זה את קושיית הראשונים ואחרונים מדוע חזרה תורה י"ב פעמים על קרבנות הנשיאים, ולא
נאמר רק ביום הראשון, ולאחמ"כ וכן ביום השני וכו', כי כפיפה זו י"ב פירושים יש לה, כל חד וחד בדיליה, ואין
לדמות מילתא מילתא... אלא כל אחד בענייניו ונסיונותיו יש לו לקיים כפיפה זו.
ובכלל הדברים כי כפיפה אחת שווה היא עשרה זהב, כי אין לתאר עד כמה חביב לפני הקב"ה מי שמכניע עצמו,
וכאשר אמרנו שעיי"ז זוכה לנשיאות חן.

לב. הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע (ליקוטי הרמ"ל) רמז במקרא שנאמר בסוף פרשתן (מד יז) 'האיש אשר נמצא
הגביע בידו הוא יהיה לי עבד', שהנה אין דרך למלאות 'גביע' בין או בשאר משקה אלא אם הוא נמוך מהכלי
שמריקים ממנו לתוכו, כי לעולם 'המקבל' נמוך מ'המשפיע'... נמצא ש'הגביע' רומז על שפלות, ועל כך נאמר 'האיש
אשר נמצא הגביע בידו' - זה שיש 'בידו' מידת השפלות 'הוא יהיה לי לעבד' - הוא שזוכה להיות עבד השי"ת.
לג. מעשה שהוצרך הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע לעבור איזה ניתוח, וסידרו את שעת הניתוח לאחה"צ, שיוכל הרה"ק
להתפלל מנחה קודם הניתוח, וערבית לאחריו (אחר שיתעורר מתרדמת הניתוח), ואף הכינו 'מנין' למעריב שימתינו עד
שיתעורר הרה"ק. למעשה, לא התעורר הרה"ק עד שעה מאוחרת מאד ובלית ברירה התפזר ה'מנין' וכבר התפללו
ערבית. כשהתעורר הרה"ק שאל את הגבאי תפילת ערבית מה תהא עליה, ויען הגבאי הנה הכל מוכנים ומזומנים
- הקהל יתפלל מחוץ לחדרו של הרבי, והרבי ישתתף בתפילה מתוך חדרו, ויצא הגבאי והחל להתפלל (בלא מנין)
כאילו יש מנין, ואמר קדיש וברכו וכו' וכו'.

אחר זמן רב, יצא פעם הרה"ק בלווית הגבאי לעת ערב, נענה הגבאי ואמר לרבי 'ס'ריפעט מיר' (לבי דואג ואינו נח),
וגילה כי למעשה לא היה אז בלילה שלאחר הניתוח לא מנין ולא חצי מנין ואפילו לא 'מזומן', אלא שעשיתי עצמי
כאילו... ונמצא שאמרתי קדיש וברכו וכו' שלא כדיון, ענה לו הרה"ק בזכות זה תזכה לחיים ארוכים טובים ומאושרים.
כי פיקוח נפש דוחה הכל - והייתי מסתכן בכך, כי לא היה בכוחי אז להשלים עם כך שאצטרך להתפלל ערבית בלא
מנין, ולבי לא היה עומד בכך...

ובך אמרו חז"ל (ברכות ח.) 'אין הקב"ה מואם בתפילתן של רבים שנאמר (איוב לו ה) הן קל כביר ולא ימאס' לה'. ומפורש בן בווה"ק (ח"ב רמה:) שהמתפלל ביחידות בודקין אותו ואת תפילתו אם ראויה היא ליענות, אבל בשמתפלל עם הציבור אין בודקים אחריו כלל (עי' בווה"ק ח"א רלה.), ועולה התפילה יחד עם תפילת הציבור עד לכיסא הכבוד ותפילתו נשמעת.

עפ"י דברים אלו ביאר הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע (בביאורו לאבות 'רוח חיים') את דברי התנא

בספר התניא סו"פ ל"ד אודות השראת השכינה (ז). ונודע מה שכתב הרמב"ן (סו"פ בא) בזה"ל, וכוונת כל המצות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין א-ל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיחיה לבני אדם מקום ל', יתקבצו ויודו לקל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו.

ואזיל לשיטתיה, דסבירא ליה ב'בית אהרן' (דף ה:) 'וזה אצלי ברור, אשר תפלה בציבור יכול לעזור לאדם בכל דבר כמו צדיק הדור', ובמקום אחר כתב כע"ז (ג:) כי כלל זה בידי, כל אמירות ותפלות הנאמרים בי עשרה שכינתא שריא, ובעזה"י מתקנים כל התיקונים כמו תפילת צדיקי יסוד עולם.

ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר איכא מדברי ה'יערות דבש' (ח"ב דרוש ט) שהתפילה בציבור גדולה מתפילת צדיק הדור, כי הוא מבאר את דברי אסתר שאמרה למרדכי (אסתר ד, טז) 'לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן', כי מרדכי התגורר 'בשושן הבירה' סמוך לארמון המלוכה, ואילו 'שושן' היתה עיר אחרת ששם התגוררו המון עם, לפיכך אמרה אסתר, דבשעה שיש חרון אף בעולם אי אפשר להסתפק בתפילת הצדיק, אלא צריך לאסוף ולכנס גם את היהודים הפשוטים, כי כדי לקרוע גזר דיננו בעי תפילה בציבור, הרי שהיא מסוגלת לבטל רוע גזר הדין יותר מתפילת צדיק הדור.

ויותר מזה אמרו, כי כשתבונן תראה, כי אפילו אם יעמוד צדיק הדור קדוש עליון שראשו מגיע השמימה בתפילה, ולא זו בלבד אלא שיעמדו יחדיו תשעה צדיקים וקדושים כמותו עדיין לא הגיעו לכלל עשרה אנשים פשוטים מישראל שבאו להתפלל בציבור, שהם יכולים לומר קדיש קדושה וברכו ותשעת הצדיקים אין בידם לאמרם. כל כך חשובה לפני המקום צירוף מניין עשרה יהודים.

לד. כה דרש הצ"ח בימי החנוכה (נדפס בדרשותיו דרוש לג), וז"ל. וא"כ בימים הללו ראוי ליתן לב לתקן כל הדברים הגורמים לשכינה שתסתלק מישראל, שזה היה כוונת היוונים. והנה בעוה"ר בעת הגלות אפס מקום להשראת השכינה כי חרב בית מקדשנו. אלא שהקב"ה ברחמיו השאיר לנו שארית, כדכתיב (יחזקאל יא טז) 'וַאֲהִי להם למקדש מעט' - אלו בתי כנסיות (מגילה כט.), ושם השכינה שורה. ומאריך בחומר איסור הדיבור בניהכנס"ס בעת התפילה עד שאין לך מורד במלכו של עולם בהיכלו ולפניו גדול מזה, והוא מטמא אויר הקדוש דוגמת היונים שטימאו המזבח, כי בזה הוא כמעמיד צלם בהיכל.

ומן העניין להביא דבריו הנוראים של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, ח"ב עמוד שט:) וז"ל, הקב"ה ברחמיו וחסדיו השאיר לנו 'מקדש מעט' - בית הכנסת ובית המדרש' אם אנו נוהגים בהם קודש אזי הם עתידים לקבוע בארץ ישראל (מגילה כט.) ויש להם גם עתה קדושת ארץ ישראל והתפלות נשלחות לשער השמים, אך אם ח"ו אנו נוהגים בהם בזיון ח"ו ומדברים בהם דברים בטלים וההבל של דברים בטלים הוא 'טמא' מתלבש בו שר של חוץ לארץ, והוא (שר זה) גם נעשה בעל הבית בבית הכנסת רח"ל, ומקבל התפלות ומכניסם אל החיצונים, והוי ליה כעובד עבודה זרה... עכ"ל.

לה. והאריך בזה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (נדחי ישראל פ"ה) כי הכל נצרכים היום ל'רחמים' איש איש בנגעו ומכאובו, אם בבני חיי ומזוני ואם בשאר פורענויות המתרגשות ובאות לעולם ה"י, ובוודאי שכל אחד מקווה שתפילתו תתקבל ב'עת רצון'. אם חכם הוא יחזיק היטב בדברי חז"ל 'אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללים' יתפלל בציבור ויהא בידו כח כביר לפעול על ידה רפואות וישועות וכל מיילי דמיטב. ועל הכל ידע כי מי יאמר זיכיתי לבי - ותפילתי עולה למעלה מבלי כל מחשבת דברים אחרים בעת התפילה... מה יעשה, יתפלל עם הציבור שעליה אמרו חז"ל (ברכות ח.) אין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים, ובזה תנצל נפשו ותפילתו לעלות לרצון לפני אדון כל.

קצת הפרשה - פרשת מקץ

על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפני משורת הדין, ונענע לי בראשו, וקא משמע לן, שלא תהא ברכת הדין קלה בעיניך, ולכאורה יש מקום להעיר, למה חשובה ברכת הדין, והרי הוא היה בהן גדול שעמד או במקום המקודש ביותר ביום הקדוש ביותר, (שהרי אותו היום 'יום כיפור' היה, שרק אז מותר לו להכנס לפני ולפנים להקטיר קטורת), ואיך שייך לכנות ברכתו זו 'ברכת הדין'. ובפשטות הכוונה, דלגבי גדלותו של הקב"ה נחשבים כולם כהדין... אמנם במהרש"א (ח"א סוד"ה אכתריאל) ביאר ועל שם שהיה יחיד - קרא לה 'ברכת הדין', והדברים נוראים, דברכתו של אדם המקודש ביותר במקום וביום המקודשים ביותר אינם משיגים מעלתה של תפלה בציבור, ולא עוד אלא שהיא נחשבת כ'הדין' לגבי הציבור.

איתא מהרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (פרשת משפטים) דתפלה בציבור מסוגלת לפרנסה בהרחבה, כרמז בפסוק (שמות כג כה) 'ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך, והסרותי מחלה מקרבך', פתח בלשון רבים 'ועבדתם' ומסיים בלשון יחיד 'וברך את לחמך', וז"ל. עיקר עבודת ה' הוא שישתתף האדם עם הציבור בכל עניני העבודה, הן בתורה והן בתפילה... ואם מתפלל עם הציבור יהיה מובטח שפרנסתו תהיה מזומנת לו בכל יום ברווחה, וברכה תהיה מצויה במעשי ידיו... לי כי על ידי שהאדם מתפלל עם הציבור הוא ממשיך כל השפעות טובות על כנסת ישראל גשמי כי על ידי תפילות ציבור ירדו כל השפעות טובות לישראל, וכל הגזירות קשות יתבטלו, ולא יצטרכו

באבות (ב יג) 'הוי זהיר בקריאת שמע ובתפילה... ואל תהי רשע בפני עצמך'. שהרי בזה"ק (בראשית רלד.) אמרו שהמתפלל עם הציבור אף אם נפשו מדובקת בחטאים ופשעים אין הקב"ה מדקדק עמו ביחידות אלא מקבל את תפילתו בתוך שאר הציבור. אך המוציא את עצמו מן הכלל ומתפלל ביחידות, מדקדקין עמו בשמים לראות האם יש בידו די זכויות לקבלת תפילתו. ובוה מבאר בזה"ק את הכתוב (תהלים קב יח) 'פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם'. כי ערער הוא המרמז למתפלל ביחידות כערער בערבה, ולכך אמר פנה אל תפילת הערער משמתפלל האדם ביחידות הרי הקב"ה מדקדק בתפילתו ובכל מעשיו לראות האם ראוי הוא שיקבלו את תפילותיו אם לאו, ואם חטא ועוון בידו אין תפילתו מתקבלת רח"ל. אך ולא בזה את 'תפילתם' לשון רבים, כי כשמכליל אדם עצמו בתוך הציבור אין הקב"ה מבזה את תפילתו אף אם חוטא ופושע הוא ותפילתו עולה לרצון לפני אדון כל. ע"כ משאמר 'הוי זהיר בתפילה' הוסיף 'עצה טובה' שלא יתפלל האדם ביחידות 'ואל תהי רשע' שלא תבוא לידי דקדוק בשמים וימצאו שרשע אתה, מאחר ותתפלל 'בפני עצמך' כי אז יפששו במעשיך, אלא התפלל עם הציבור ואז תעלה התפילה בלא חיפוש יתר.

ויש להסמך לכך דברי הגמרא (ברכות ז.) 'פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל י-ה ה' צבאות, שהוא יושב על כסא רם ונשא, ואמר לי 'ישמעאל בני, ברכני, אמרתי לו, 'הי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך

לו. הגאון גאב"ד פוניבז' זצ"ל שכידוע הקים עולה של תורה בבני ברק בהעמדת ישיבתו הרמה, היה נוסע ומכתת רגליו מהכא להתם וחוזר חלילה לאסוף סכומים אדירים להעמדת וקיום מפעלו. פעם אחת בחזרו מנסיעה כזו לפראנקפורט, נעמד אצל הבימה בהיכל הישיבה - הראה לקהל התלמידים צ"ק (טשעק) שנתן אחד מעשירי העם ובו נכתב סכום אדיר, שהיה בו כדי להחזיק את הישיבה למשך כמחצית השנה.

וכה סיפר להם, מתחילת דרכי בהגיעי לפראנקפורט חזרתי על הפתחים אחת לאחת, בבית אחד פתחו לי את הדלת, ובשנים אחרים לא, וכך עברתי מבית לבית עד שזימן לי הקב"ה אחד מהעסקנים דשם, שהודיעני שאין זה מכבוד התורה שאסובב כך על הפתחים, לא זו הדרך, אלא ישב נא מר בביתו, ואנו נסדר עבורו 'פגישות' אצל העשירים כנהוג אצל אנשים חשובים, וכך יבוא מר לתכליתו. בהגיע העסקן לדבר עם אחד העשירים הגדולים ותיאר בפניו את מפעלות הישיבה וכו', נענה העשיר ואמר - למחר הנני נוסע למרחקים ברכבת היוצאת בשעה שמונה בבוקר, יבוא נא ראש הישיבה אל תחנת הרכבת כרבע שעה לפני שמונה 'ונסדר' שם את כל הענינים. והי בבוקר התעוררתי משנתי באיחור בשעה שבע - לראשונה בימי חיי (רבים ישנם אשר קמים בפעם הראשונה ב'שבע' ובפעם האחרונה ב... אלא שאצל גאב"ד פוניבז' הכוונה לאפקי שעה מוקדמת יותר), מיד עשיתי חשבון ביני לבין עצמי כי אם אפנה לביהמ"ד להתפלל בציבור 'אפסיד' את הפגישה עם העשיר, מוטב שאתפלל ביחידות בביתי - שהרי גדול תלמוד תורה דרבים לבטל

מרוכים, שהרי זה 'האיש' נוהג אתם ביד קשה - שמעון איננו ואף את בנימין עומדים הם לקחת ומי יודע מה יעלה בגורלו, ומה יעלה בגורל כל הבנים הנחשדים כמרגלים... מה עשה, ידע שהקב"ה מתנהג עם בני האדם ב'מידה כנגד מידה', וכן אמרו חז"ל (שבת קנא:): 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים' לה, על כן בירכם 'וקל ש-ד-י יתן לכם רחמים - שיגלגל לפניכם שתרחמו על הבריות, לפני האיש' - קודם שתגיעו אל האיש (ויתבאר תיבת 'לפני האיש' כמו שאומר 'קודם'), וממילא בבואכם לפני האיש יתן לו ה' רחמים לרחם עליכם לט.

להתפלל עוד אלא על הגאולה שלימה שתהיה במהרה בימינו אמן'.

יתן לכם רחמים - המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים

בפרשתן (מג יד), 'וא-ל ש-ד-י יתן לכם רחמים לפני האיש', ולכאורה קשה מהו יתן לכם, והיה צ"ל יתן עליכם רחמים וכדומה, שהרי כוונת הדברים שה' יתן בלב האיש שירחם עליהם, ולא שהם ירחמו. ומבאר הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע (אמרי שפר בפרשתן) כי בראות יעקב אבינו שבניו זקוקים עתה לרחמי שמים

עבורו פעם אחת תפילה בציבור. ברם, מיד דחיתי מחשבות אלו, וגמרתי אומר להתחזק בדברי חז"ל (מדרש רבה ראה ד ה) אין אדם שומע לי ומפסיד - אלך לביהמ"ד ואתפלל כראוי בציבור, וה' הטוב ישלים ממקום אחר. אחר גמרי את התפילה בשעה שמונה ומחצה, חשבתי לעצמי - לכל הפחות אנסה, ואגש לתחנת הרכבת, אולי משם תצמח ישועתי, ואכן, הגעתי לשם בשעה שמונה וארבעים דקות, אחר חמשה דקות בדיוק והנה מופיע עשיר זה לנגדי... והחל להתנצל על שהייתי צריך להמתין עליו כשעה שלימה, כי נאנס באונס גמור והוכרח ליסע ברכבת של תשע במקום בשל שמונה. ואז נתן לי צ"ק זה אשר עיניכם רואות כי יש בו כדי סיפוק לכלכל את הישיבה במשך ששה ירחים.

והוסיף הרב לומר - לא באתי להראותכם בזה ש'אין אדם שומע לי ומפסיד' שהרי מאמינים בני מאמינים הננו, ודברי חז"ל אין צריכים הוכחות כי אמת הם, אך זאת רציתי להראותכם כי לא די שאין מפסידים מקיום התורה והמצוות, אלא אדרבה מרוויחים בכפלי כפלים, שהרי אם הייתי ממחר ומתפלל ביחידות, ואכן, הייתי מגיע אל תחנת הרכבת בשעה היעודה... וכי הייתי נשאר להמתין על עשיר זה במשך שעה שלימה - מבלי הידיעה שאחרי שעה 'בוא יבוא ברינה' העשיר שלכבודו באתי עד הנה, פשיטא שלא, אלא הייתי מתייאש וחוזר לביתי. באמונה ש'הכל מן השמים', ולא ידעתי כי גרמתי לזה במעשי, ורק מכיוון שהתפללתי בציבור בלא חשבונות רבים קבלתי צ"ק זה. לז. הרה"ק מראדאשיץ זי"ע השיב פעם לאחד ממקורביו שביקש ממנו סגולה לפרנסה, שסגולה זו מרומזת בתורה, בפסוק (שמות כג כה) 'ועבדתם את ה' אלוקיכם ובירך את לחמך' - ועבדתם היא התפילה, וכתוב ועבדתם בלשון רבים והיינו תפילה בציבור, ועי"ז ובירך את לחמך ואת מימך. וגם היא סגולה לרפואה כדכתיב (שם) והסירותי מחלה מקרבך (נפלאות הסבא קדישא הוצאת פיטרקוב תרפ"ט, ח"א עמוד י).

לח. ב'דברי שמואל' ביאר בלשון הכתוב בפרשתן (מב כז) 'ויפתח האחד את שקו וכו' וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו', בזה"ל, יש בזה רמז, שאם יהודי פותח את ידו ושקו לפזר לצדקה, אזי ימצא את צרור כספו בשקו, הקב"ה ישלם לו כל טוב. עכ"ל.

לט. סיפר נהגו (דרייווער) של הגה"ק רבי מאיר אבוחצירא זי"ע (בנו של ה'באבא סאלי' הגה"ק רבי ישראל אבוחצירא זי"ע), פעם אחת נסעתי עם רבי מאיר מעיר לעיר, באותה שעה נסע לפנינו רכב גדול מלא במשקאות שונות (להעבירם לבעלי חנויות), לפתע פקד עלי רבי מאיר שאמחר ואקדים ליסע לפני אותו רכב הגדול, ואף שהיה הדבר כמסוכן שמעתי לקול רבי ומיד עקפתיו, מיד קפץ ה'נהג' של הרכב הגדול, וזעק עלי ב'קולי קולות' על שהעזתי פני ל'קפוץ' לפניו, ואף ניגש אל רבי מאיר בזעקותיו, וכי אתה 'רב' בישראל, וכי זוהי התנהגות ראויה... בכל עת זעקותיו הגדולות ישב רבי מאיר בשלוות הנפש והקשיב לקולותיו. בגמר דבריו ביקש רבי מאיר עמו בקול שקט ושפה רפה וברורה, יקירי, אנא ממך, צמא אנכי עד מאד, הב לי בקבוק משקה קטן... הנהג שזעמו וקצפו עדיין לא שקטו ונרגעו, הוסיף לשאוג עליו, לא די שסכנת את חיי עוד תוסיף לבקש ממני כזאת, ואף כששב להתחנן שהינו 'צמא' לא הועילו לו לרבי מאיר כל תחנוניו והלה לא הסכים להעניק בקבוק קטן ביותר. אחר הדברים האלה המשיכו כל אחד ואחד בדרכו, לא עברו רגעים אחדים והרכב הגדול התהפך והתדרדר אלי תהום, ופרחה נשמת הנהג. וביאר רבי מאיר

לו נס מנכין לו מזכויותיו, אך יש צדיקים שיעשה להם כמה ניסים ואינו מנכה להם כלום אלא עושה עמהם הנסים בתורת צדקה, ותלוי בדבר אחד, שאם אותו צדיק אוהב לעשות חסד חנם עם הבריות, שעושה להם טובה שאין לו הנאה ממנו, אז מדה כנגד מדה יעשה לו הקב"ה נסים בתורת צדקה ומתנת חנם שאין מנכה לו מזכויותיו כלום, ועל כן רצה רשב"י לתקן מילתא להיטיב עם הבריות, מאחר שנעשה לו נס במערה ורצה שלא ינכו לו מזכויותיו כלום (עבור הנס הגדול שנעשה עמו), ומהאי טעמא 'סיהר את עיר טבריה עשה אותה נקיה', כי במעשה זה לא היה לו שום הנאה מאחר שאינו כהן, וגם לא היה גר שם, ומעתה ינהגו עמו מן השמים ג"כ במידה כנגד מידה - בהנהגת חסד ורחמים מבלי לנכות משכרו וזכויותיו. ומדבריו למדנו כיצד ביד האדם לזכות ש'קל חנון ורחום' יתן לו מתנת חנים (שהוא מהותה של מידת 'חנון') אף אם אינו חנון ואינו כדאי, והוא ע"י שיעשה טובות לאחרים שאין לו הנאה מהם, אזי יתעורר עליו משמיא בדרך מדה כנגד מידה רצון להשפיע עליו מתנת חנים^{מא}.

הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, אור חדש על ציון תאיר ונוכה כולנו במהרה לאורו.

וכך כתב ה'ערבי נחל' (בפרשתן דרוש א' ד"ה ואמנם) בשם 'האלשיך' הקדוש, עצה טובה למי שזוקק לישועה, וז"ל, וכן הוא בפרטות באנשים פרטיים, אם יתחברו ב' אנשים באהבה אמתית בלב שלם שכל אחד ייטיב להשני, ויהיה כ"ב האהבה ביניהם עד שכל אחד מהם לא יחשוב טובת עצמו, רק ישים כל מגמותיו אל טובת ותועלת חברו, אזי ממשיכים הנהגה זו על עצמם מהש"ו, שבכיבוד יפנה מכל עסקיו ויחשוב רק להיטיב לאלו האנשים, כי נודע מה שאמרו רז"ל 'ה' צלך' (תהלים קכא ה), שכל מה שהאדם מתנהג, כך ממשיך על עצמו מהש"ו. משא"כ האנשים שאין ביניהם אהבה גמורה, אף על פי שגם שנאה אין ביניהם, מ"מ כיון שכל אחד אינו חושב רק עניני עצמו ואינו נותן לב לטובת חברו, כך הש"י אינו חושב ח"ו בטובתם. ולכן בכל עת צרה שיש ח"ו על האדם טוב לו שיתחבר באהבה גמורה עם ריע אחד או יותר... ובוזה יגרום שבכיבוד יפנה עצמו מכל עסקיו ולא יחשוב רק בטובתו, וינצל מכל רע. עכ"ל^{מב}.

איתא בגמרא (שבת לז:) שלאחר שיצא רשב"י מן המערה 'אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא', וביאר ה'בן יהודע' מה עניין זה לזה, 'ונראה לי בס"ד, דידוע דאמרו רז"ל אם אדם עושים

את כוונת קדשו שבנסוע הרכב לפניו ראה ש'מלאך המוות' מרקד מעל ראשו של ה'נהג' לקחתו מן העולם, על כן מיהרתי בדחיפות לעקוף אותו ולזכותו ב'חסד' ובצדקה המצלת ממוות, ומה אעשה שהלה לא אבה לגמול עמדי חסד... מ. ומבאר שם שלכן הוכרח יוסף הצדיק לפתור חלומותיהם של שר המשקים והאופים - כי באמת אינו מובן מה לו להתערב בחלומותיהם של גויים וזרים, אלא, שיוסף הצדיק הבין בקדושתו שלא יוכל לצאת מבור בית האסורים אם לא ייטיב לאחרים, ובוזה יעורר על עצמו מידת ההטבה מן השמים.

עובדא ידענא על שני אברכים חשובים ויקרים מעי"ת אלעד יצ"ו שיש להם קביעות ללמוד ספרי חסידות בחברותא, אחד מהם עברו עליו שמונה שנים מיום נישואיו ועדיין לא נושע, ואילו השני זכה בבנות הרבה אך התאוה תמיד גם לבן זכר, והנה לפני כמה שנים בפרשת מקץ הגיעו בסדר לימודם לדברי ה'ערבי נחל' הללו, וקיבלו על עצמם להסמיך 'הלכה למעשה', וראה זה פלא, בצום גדליה שלאחריו הכניסו שניהם את הבנים שנולדו להם בבריתו של אברהם אבינו.

מא. פעם נכנסה אשה שבורת לב אל הגרש"ז אויערבאך, ותינתה בפניו על צערה הגדול כי זה עידן ועידנים שלא זכו עדיין לזש"ק, יואיל נא הרב לברכם 'בברכת התורה' שיזכו לזש"ק בקרוב... השיב לה הגרש"ז א במעין גערה, וכי הקב"ה חייב לכם מאומה, וכי הקב"ה חייב לכם מאומה. הודו לו זמרו לו על חייכם המסורים בידו ועל נשמותיכם שנתן בקרבכם, בבריות גו"נ, ומה לכם כי תלינו עליו. פנתה לצאת מן החדר בפחי נפש, חזר הגרש"ז א ואמר לה, שמעו נא היטב את דברי אשר אומר לכם, אכן אמת הדבר שאין הקב"ה מחויב לכם מאומה, אמנם אם גם אתם תנהגו בהנהגה שאינכם מחויבים, ינהג ה' בכם 'מידה כנגד מידה' ואף הוא יגמלכם טובות למרות שאינו מחויב עשות עמכם... ואכן החלה להיות 'מתנדבת' בביה"ח 'שערי צדק' שבירושלים, ולתקופת השנה נולד לה בת בשעטומ"צ (ידועים לו

עוד כמה עובדות ששמע עובדא זאת באה אליהם, ועשו כמותם מי בנדבת 'כליה', ועוד כיו"ב, וכולם נושעו תיכף ומיד. שמעתי מפי הרב א"י לייזרזאן ז"ל ב"א של הגרש"ז א).

בגד הפרשה - פרשת מקץ

